बालमोदिनी

• अक्षयरत्नविजयः, मुम्बयी

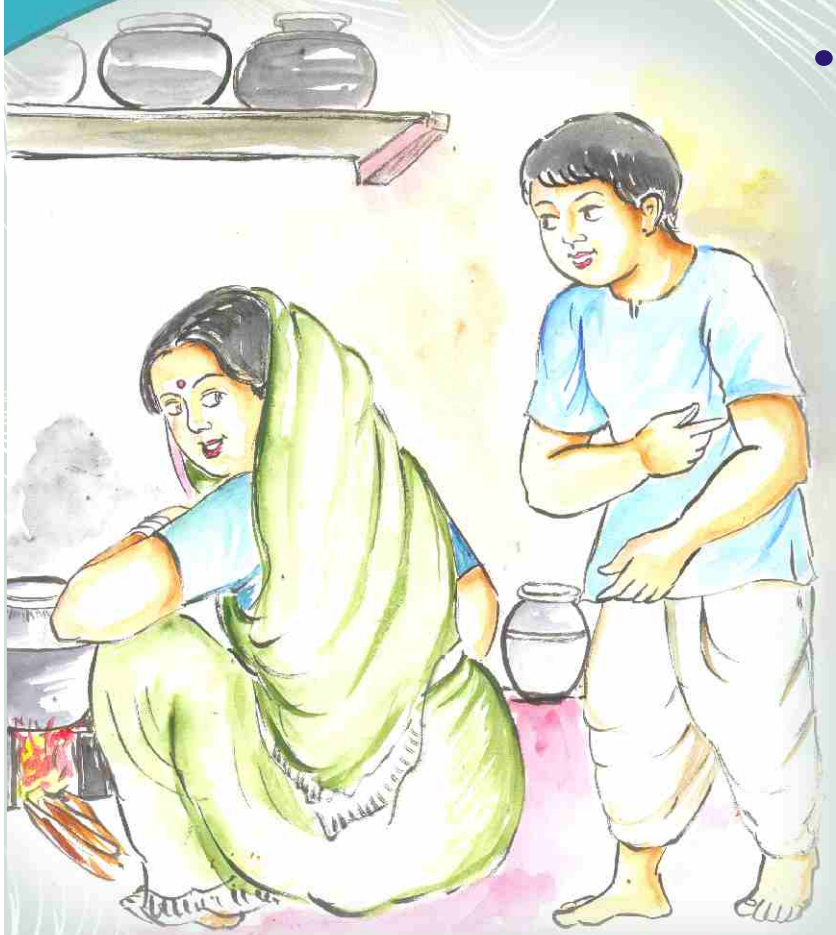

उत्तमः सेवापाठः

कश्चन ग्रामः । तत्र कश्चन लब्धसंस्कारः परिवारः वसति स्म । एकदा आवश्यककार्यार्थं प्रतिवेशिनी गृहिणी बहिर्ग्रामं गता । अतः तस्याः गृहे पाकं कर्तुम् अन्यः कोऽपि न आसीत् । तद्गृहस्वामी पाकं सर्वथा न जानाति । प्रतिवेशिनी निर्गमनात् पूर्वं प्रार्थितवती आसीत् यत् मम प्रत्यागमनपर्यन्तं भवत्या पाकसाहाय्यं करणीयम् इति । एतत् अङ्गीकृत्य संस्कारिणः परिवारस्य गृहिणी प्रतिवेशिगृहस्य पाकमपि करोति स्म । प्रत्यहं सा निजगृहस्य पाकं समाप्य प्रतिवेशिनी-गृहं प्रति गच्छति स्म पाकं कर्तुम् ।

अस्याः गृहिण्याः कश्चन लघुः पुत्रः आसीत् । तस्य नाम 'विनुः' इति । सः प्रतिदिनं पश्यति स्म - 'माता साहाय्यार्थं प्रत्यहं प्रतिवेशिनः गृहं गच्छति' इति ।

एकदा सः मातरम् अपृच्छत् - ''अम्ब ! प्रतिदिनं भवती आदौ गृहे पाकं करोति । पश्चात् प्रतिवेशिगृहं प्रति गच्छति पाकं कर्तुम् । इदं किम् उचितम् ? यतः प्रथमं परेषां कार्यं कर्तव्यम् । तदनु एव अस्मदीयं कार्यं करणीयं खलु ।''

अल्पवयस्कस्य पुत्रस्य उत्तमं सेवा-चिन्तनवचनं श्रुत्वा तस्य सत्संस्कारं च अवलोक्य सा गृहिणी नितरां प्रीता अभवत् ।

ततः सा प्रेम्णा पुत्रम् अवदत् - ''वत्स ! भवदीयं कथनं नूनं युक्तिसम्मतम् अस्ति । परेषां कार्यं प्रथममेव करणीयम् इत्यत्र नास्ति एव सन्देहः । परं सेवाकार्यसमये सूक्ष्मदृष्टिः अवलम्बनीया । अहं प्रातिवेशिकं गृहं पाककरणाय पश्चाद् गच्छामि यत्, तदपि योग्यमेव वर्तते । यतः प्रतिवेशिभिः रोटिकाः उष्णाः प्राप्येरन् इति मदीयो भावः । अस्मदीयं तु भोजनं शीतलं भवेत् चेदपि न बाधा । प्रतिवेशिभिः तु रोटिकाः उष्णाः एव प्राप्येरन् इति मदीयचिन्तनम्'' इति ।

जनन्याः इमं शोभनं भावं ज्ञात्वा सः बालः सन्तुष्टः अभवत् । सेवायाश्च उत्तमं पाठमपि सः अधीतवान् । गच्छता कालेन स एव 'विनोबाभावे' इत्याख्यया प्रसिद्धिं प्राप्तवान् ।